

ALEXANDRU MARGHILOMAN – „LORDUL” ELOCINȚEI PARLAMENTARE ROMÂNEȘTI

Doctor în istorie **Mircea TĂNASE***

Fundația *Mareșal Alexandru Averescu* Buzău

E-mail: mirceatanase2003@yahoo.com

* General de brigadă parașutist în retragere, doctor în științe militare și informații, lector universitar asociat la Academia Forțelor Terestre *Nicolae Bălcescu* din Sibiu, membru asociat al Diviziei de Istoria Științei din cadrul Comitetului Român de Istoria și Filozofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România. Domenii de preocupare: istoria militară, istoria parașutismului românesc și mondial, istoria intelligence-ului, monumente istorice.

ALEXANDRU MARGHILOMAN – THE “LORD” OF ROMANIAN PARLIAMENTARY ELOQUENCE

Summary. Alexandru Marghiloman was one of the Romanian political figures who defined Romanian political life at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. He was a minister in several governments seven times and prime minister between March 5 and October 24, 1918. He signed the painful peace with the Central Powers in Bucharest in May 7, 1918, as well as the Union of Bessarabia with Romania on March 27, 1918.

Along with his political achievements, he left behind the model of an exceptional political orator, whose Parliamentary Speeches can still constitute an example of elegance, clarity, logic and stylistic vibration of the message in the parliamentary debate today. The present material aims to bring to attention the opinions of some contemporaries of the illustrious politician from Buzău, relative to his oratorical talent, but also to exemplify this, through a few excerpts from these speeches.

Keywords: eloquence, orator, speech, rhetoric, gentleman.

Rezumat. Alexandru Marghiloman a fost una dintre personalitățile politice românești care au definit viața politică românească la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. A fost de șapte ori ministru în mai multe guverne și prim-ministru în perioada 5 martie–24 octombrie 1918. A semnat dureroasa pace cu Puterile Centrale de la București din 7 mai 1918, dar și Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918.

Alături de realizările sale politice, a lăsat în urmă modelul unui orator politic de excepție, ale cărui Discursuri Parlamentare pot constitui și astăzi exemplul de eleganță, claritate, logică și vibrație stilistică a mesajului în dezbaterile parlamentare. Materialul de față își propune să aducă în atenție opiniile unor contemporani ai ilustrului om politic buzoian cu referire la talentul său oratoric, dar și să le exemplifice, prin câteva preluări din aceste discursuri.

Cuvinte-cheie: elocință, orator, discurs, retorică, gentilom.

Alexandru Marghiloman (27 ianuarie 1854 – 10 mai 1925) a fost, cu siguranță, una dintre cele mai reprezentative figuri politice românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, marcând definitiv, prin personalitatea sa, dar mai ales prin acțiunea sa politică, istoria noastră națională în poate cel mai important moment al său, făurirea României Mari.

Deși a debutat ca politician în cadrul Partidului Liberal, s-a orientat curând spre Junimiști și Partidul Conservator, pe care l-a condus, din poziția unui lider autentic, din 1915 până la moartea sa, în 1925. Deputat în mai multe legislaturi, și-a pus amprenta asupra vieții politice românești în cele șapte mandate de ministru (Ministerul Justiției, Ministerul Lucrărilor Pu-

blice, Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul de Interne (de două ori), Ministerul Finanțelor), dar, mai ales, în postura de prim-ministru (5 martie – 24 octombrie 1918), când a fost însărcinat de regele Ferdinand I să negocieze și să semneze dureroasa, dar necesara pace cu Puterile Centrale, din 7 mai 1918. Tot el este cel care a primit Declarația Sfatului Țării de la Chișinău, din 27 martie 1918, de Unire a Basarabiei cu România.

Alături de realizările sale politice, apreciate sau contestate de contemporani și de generațiile care au urmat, mai mult sau mai puțin edificate asupra vieții și operei politice a marelui om de stat buzoian, rămâne și imaginea unei eleganțe comportamentale de

excepție, atât în viața particulară, dar mai ales în cea politică. Înzestrat cu o cultură generală vastă, cu un doctorat în drept și științe politice la Paris, este, poate, exponentul celei mai înalte elocințe parlamentare românești, recunoscut atât de partenerii politici, dar și de adversari. Discursurile sale parlamentare (editate în 2014, în două volume, de Stelian Neagoe, la Editura *Machiavelli* din București, reeditate și adăugite, în 2025, în cinci volume, de Marius-Adrian Nicoară, Luminița Giurgiu, Constantin Stan și Ștefan Davidescu, la Editura *ALPHA MDN* din Buzău), au dat nu doar măsura uriașă a marelui om politic, în măsură să abordeze, să susțină și să găsească soluții pentru orice problemă majoră a societății românești ajunsă în dezbateri parlamentară, cât, mai ales, în eleganța, claritatea, logica și vibrația stilistică a mesajului.

Nu cred că greșesc dacă afirm că *Discursurile parlamentare* ale lui Alexandru Marghiloman ar trebui să constituie materie obligatorie de studiu în școlile de științe politice și instituțiile de profil din România. Chiar dacă problemele cu care se confruntă România de azi sunt altele decât cele de acum 100 de ani, patosul, patima și înverșunarea politicienilor au rămas aceleași, din păcate, însă eleganța exprimării și dialogului multora dintre ei lasă mult de dorit. De aceea, exemplul și modelul oratoric al lui Alexandru Marghiloman le-ar fi absolut necesar.

În materialul de față am încercat să readuc în atenție, într-o succintă expunere, opiniile unor contemporani ai ilustrului om politic buzoian relativ la talentul său oratoric, dar și să exemplific și să susțin, prin câteva preluări din aceste discursuri, a aprecierii pe care i-am făcut-o, preluând în titlul acestui material titlul de „lord” al elocinței parlamentare românești.

„Elocința, a spus un mare orator, este sunetul ce-l scoate o inimă pasionată.

Astăzi, elocința se împarte în două: elocința scrisă și elocința vorbită.

Elocința vorbită poate fi politică sau de tribună, militară, judiciară sau de barou, sacră sau de amvon și elocința academică. Elocința scrisă este și ea morală și filosofică, istorică, poetică și epistolară [1, p. 403].

Contemporanii despre marele orator Alexandru Marghiloman

Nicolae Iorga: „De un mare talent oratoric, unul din acele talente care n-au nevoie să strige nici să facă gesturi, ci sunt numai afluxul nesilit al unui suflet vibrant, de o dezinteresare personală absolută într-o țară unde politicienii cei mai bogați sunt și cei mai nesățioși, de o perfectă anemitate în raporturi într-o societate unde cine se crede puțin își atribuie

dreptul de a fi brutal – Alexandru Marghiloman a fost o podoabă a vieții noastre politice” [2, p. 2].

„*Aurora* țărâniștilor doctorului N. Lupu vorbea de Alexandru Marghiloman «oratorul maiestuos, impecabil și convingător». Îl evoca în câteva momente cardinale din spectaculoasa-i carieră politică: în Consiliul de Coroană de la Sinaia (iulie 1914) a vorbit între primii și a «înclinat balanța spre neutralitatea României»; «mulțumită acestei atitudini țara noastră a putut trece ulterior la Alianți». În timpul ocupației din 1916–1917 «a fost de mare sprijin pentru populația Capitalei». În martie 1918 «a format Guvernul de salvare națională de la Iași, și cu sacrificiul personalității sale și a partidului său a încheiat dureroasa pace de la București». A prezidat Unirea Basarabiei cu România – «ziua de 27 martie 1918 a dovedit că geniul unei rase nu poate fi îndepărtat din calea lui de calculele unei politici efemere». A rostit trei mari discursuri în întâiul Parlament al votului universal din România întregită (1919–1920) – «asupra situației financiare (model de claritate și de competență), asupra politicii generale într-un duel oratoric cu I.C. Brătianu, din care șeful liberalilor a ieșit diminuat» [2, vol. II, p. 1051].

„Și fiindcă veni vorba de generalul Alexandru Averescu și de al său Partid al Poporului, ce trebuia să fuzioneze cu Partidul Conservator Progresist al lui Marghiloman, să notăm câteva impresii concluzive cuprinse în officiosul averescan *Îndreptarea*:

«Firește că istoria va așeza în cadrul dreptății marea figură a celui dispărut. Chiar cei mai înverșunați dușmani ai lui au fost totdeauna nevoiți să-i recunoască excepționalele însușiri. Orator desăvârșit, în cea mai înaltă accepțiune a cuvântului, Marghiloman a fost o podoabă a tribunei și a ridicat cuvântul românesc până la formele sublim cizelate ale artei. Om politic cu vederi pătrunzătoare, organizator plin de experiență și animator neîntrecut, marele dispărut strălucea de patru decenii pe primul plan al vieții publice» [2, p. 1053, *Îndreptarea*, 11 mai 1925].

Un ziarist din Focșani, M.S. Faust Mohr, care-și făcuse ucenicia la influentele cotidiene bucureștene *Dimineața* și *Adevărul*, conducea, în 1925, în Capitală, publicația *Rampa*, revistă săptămânală de teatru, literatură, artă, muzică, cinema și sport. În articolul *Moartea lui Al. Marghiloman*, acesta spunea:

„Duminică s-a stins din viață la *Albatros*, Alexandru Marghiloman, strălucit bărbat de Stat, om de cultură temeinică și multilaterală și elegant talent oratoric care a fost o fală și o podoabă a vieții noastre politice.

Alexandru Marghiloman era o inteligență cu limpezimile și frumusețile unui bloc de gheață, din

care luminile se răsfrâng irizate și idealizate în puritate.

Înzestrat cu o bogată și mlădioasă putere de asimilare, acest muncitor neobosit sub înfățișarea lui de gentleman, acumula vaste cunoștințe în toate domeniile gândirii și manifestările spiritului omenesc, pe care le adusese cu simetrie și logică și pe care le mânua cu ușurința și virtuozitatea unui adevărat sportsman al ideilor.

Talentul lui oratoric era un farmec, o magie: un fond de celebritate pură, grupat în structuri armonice, elaborând gânduri de o logică, pe cât de simplă, pe atât de riguroasă, care-și găsea expresia oratorică într-o formă de eleganță și severă simplitate ce amintea de modelele splendide ale elocvenței engleze.

Cu Alexandru Marghiloman dispărea unul din cei mai mari bărbați de Stat ai României, un admirabil exemplu al acelei familii politice ilustrate de un Mihail Kogălniceanu și de un Barbu Catargiu” [2, p. 1054].

În cotidianul *Universul*, condus de Stelian Popescu, era evidențiată activitatea omului politic, care a încercat „să introducă în dezbaterile parlamentare o notă particulară și interesantă de exotism, de eleganță verbală, prin îngrijirea expunerii, prin ordonanța logică a argumentelor, prin prețiozitatea termenilor, ca și prin dorința de a place, mai mult decât prin voia de a convinge și învinge” [2, p. 1055].

În Adunarea Deputaților, în numele Partidului Țărănesc, dr. Nicolae Lupu a adus elogiile cuvenite memoriei unuia dintre cei mai eminenți reprezentanți ai elocinței românești. Când a început liderul țărănist să vorbească de la tribună, partizanii săi politici din Cameră, precum și deputații naționali din Partidul Maniu-Vaida prezenți, s-au ridicat în picioare. Ceva mai târziu s-au ridicat și unii deputați din majoritatea național-liberală, iar alții dintr-înșii au stat jos, înfundându-se intenționat în fotolii. În capul băncii ministeriale stătea generalul Traian Moșoiu (ministru de Război), care, cu greutatea sa corporală, a găsit resortul omenescului și a ascultat în picioare. L-au imitat cu oarecare greutate ceilalți doi membri ai Guvernului prezenți pe banca ministerială – N.N. Săveanu și Gh. Cipăianu.

Câteva fraze din scurta alocuțiune rostită de dr. N. Lupu: „...Prin moartea lui Alexandru Marghiloman, tribuna parlamentară pierde una din cele mai strălucite podoabe ale sale. Viața publică a țării pierde un om de o probitate și o loialitate fără pereche, de o experiență bogată, iar Coroana pierde un sfetnic prețios în grelele împrejurări prin care trecem.

România nu va uita că Basarabia a fost alipită la trupul sacru al Patriei prin graiul lui Marghiloman,

vorbind în numele poporului românesc. Pentru aceea Partidul Țărănesc se asociază la doliul Țării, la doliul partidului politic a cărui șef a fost, la jalea familiei și a numeroșilor și devotaților săi prieteni” [2, p. 1056, *Adevărul*, 13 mai 1925].

Clement Blumenfeld, redactor politic, în 1925, la ziarele *Adevărul* și *Dimineața* din București, îl descria pe Marghiloman: „S-a spus cândva despre acest mare talent oratoric – dintre cele mai elegante și mai occidentale pe care le-am avut – că efectele splendide ale cuvântărilor sale, Alexandru Marghiloman le obținea prin mijloace simple. Contrastul și inegalitățile de cauză și efect, iată ce caracterizează viața lui politică, presărată cu multe piedici, colorată în ultimii ani de un tragism despre care vor vorbi istoricii de mai târziu și propriile lui «memorii»” [2, p. 1068].

La rândul său, Benno Brănișteanu, prim redactor la *Adevărul*, scria: „Marghiloman a fost un reprezentant clasic al acelei retorici care este produs al experienței parlamentare englezești, retorică cu totul conținută, la care argumentația primează asupra țării ei cuvântului și la care focul temperamentului e ținut în frâu de puterea rațiunii.

Oratorul Marghiloman – s-a mai spus – scoate efecte mari cu mijloace simple. Este un modern. Fraza sobră, adjectivul cumpătat. Nimic căutat în vorbirea sa, de parcă avea mereu în față realitățile – dar nu se cobora niciodată la ele, pentru că nimic nu-i repugna mai mult decât vulgaritatea pe care nu o admitea în niciun chip.

Din aceste pricini, mulți l-au considerat un *ar-biter elegantiarum* în lucrările exterioare. El a fost unul și în cele interioare, sufletești. Gestul puțin, măsura în toate, frumusețea formei, repudierea gestului mare, care cade lesne în exagerare, corectitudinea literară – toate caracterizează cuvântările sale. Nu abuz de fraze mari, ce asigură un succes ieftin, Vorbind, făcea act de răspundere politică, ascultat, dădea impresia de profunzime.

Nu era astfel de mirare că toate talentele l-au așezat în rândul «junimiștilor». Grupare care, și politică devenind – era mai mult etică și estetică. Rigiditatea principiilor junimiștilor și rectitudinea atitudinilor erau izvorâte din considerații etice și estetice, prin reacția față de acele moravuri politice satirizate de junimistul Caragiale, ce se distingeau printr-o demagogie arogantă și printr-un oportunism de nevoi personale. Așa s-au lipit junimiștii de conservatori și au fost adversari ai Partidului Național Liberal, nu ai liberalismului cum s-a crezut din eroare” [2, p. 1070].

Dr. N. Lupu, lider autoritar al Partidului Țărănesc în 1925 și, după cum apreciază istoricul Stelian Neagoe, unul dintre spiritele cele mai democratice

din lumea politică românească interbelică, a semnat un articol de fond în ziarul partidului *Aurora*, intitulat *La mormântul lui Alexandru Marghiloman*, din care redăm:

„La Vila *Albatros* a trecut din viața aceasta pe celălalt tărâm Alexandru Marghiloman.

Este o pierdere ireparabilă pentru poporul românesc. Cu el dispare fără îndoială oratorul parlamentar cel mai talentat al generației trecute și prezente, debaterul cel mai puternic și mai elegant în același timp, dispare omul de caracter cel mai tare, dispare, în fine, o experiență politică bogată, o inteligență superioară prin claritatea ei, dispare un civilizat, un occidental, un om.

Acest mare om dispare prea devreme.

În împrejurările grele în care ne zbatem, această comoară de calități putea fi extrem de folositoare țării. Numai minciuna, ingratitudea, egoismul ucigaș și ipocrizia l-au ținut în ultimii ani departe pe Marghiloman de viața publică, căreia atâtea foloase mari îi putea aduce.

A murit, desigur, cu marele regret în suflet, că țara n-a știut să-l utilizeze acum, când talentul și experiența lui erau în deplină maturitate. A fost ținut departe de viața publică, dar viața publică în sufletul lui producea eferescențe vii; dacă ea nu-i dădea locul cuvenit, el în izolare, observa, lupta, încuraja, îmbărbăta, dădea speranțe și directive.

De multe ori în acești din urmă ani, o conversație cu Alexandru Marghiloman, gentilomul perfect dar și perfectul om de inimă, îmi dădea impresia unei oaze răcoritoare de suflet, a unui colț de lumină, de aer, de civilizație.

Îl voi păstra viu veșnic, în memoria mea, pe Alexandru Marghiloman din 1919 în camera de la Ateneu, când superb ca un zeu singur în mijlocul furtunii și al inamicțiilor bine hotărâte, a cucerit întregul Parlament și, în uluirea sufletească a lui Ion I.C. Brătianu, Alexandru Marghiloman a realizat o clipă rară în viață: adevărul a biruit minciuna și sinceritatea doborâse ipocrizia.

Mi-l voi aminti, apoi în aprilie anul trecut, când parcă presimțind sfârșitul, a ținut, el singur, cu obiectivitate de istoric și retorică ciceroniană să arate împrejurările și rolul ce l-a avut la alipirea Basarabiei.

Marghiloman, de-acum în ceruri, soție, rude, prieteni și partizani de pe pământ, poporul român nu va uita pe fiul lui ales, nici serviciile ce i le-a adus, nici calitățile lui, care au fost podoabă pentru neam. Fie veșnică mângâierea aceasta, pentru noi toți și toți ai lui.” [2, p. 1071].

Ședința Adunării Deputaților din 21 decembrie 1905: a fost adus în discuție conflictul instituțio-

nal dintre Alexandru Davila, directorul Teatrului Național (Compania Dramatică) din București, și marii actori Constantin Nottara, Petre Liciu și alții.

Dl. Președinte: Dl. Marghiloman are cuvântul.

Dl. Al. Marghiloman: Domnilor deputați, aș dori, depărtându-mă pentru un moment de preocuparea de persoane și uitând numele care au fost puse în joc, să examinez chestiunea teatrului din punct de vedere al legii care l-a întocmit.

Mi-am dat osteneala să studiez cu multă atenție legea care a înființat Compania Dramatică din București și cele două regulamente anexate. N-am nevoie să vă spun c-am găsit o discordanță absolută între regulament – care este presupus că ar trebui să explice

legea – și între lege; dar o discordanță așa de enormă, încât mă mir chiar că se găsesc vreodată invocate unele dispoziții din lege alături de altele din regulament. Atunci înțelegeți cum se petrec lucrurile. Când există în lege vreun articol favorabil unui artist, se invocă contra lui un articol din regulament; iar când este o dispoziție în regulament care asigură poziția artistului, se invocă contra lui textul legal. (*Aprobări*)

Dar, domnii mei, nu este aceasta singura anomalie. Mai este că legea, care a fost făcută acum 28 de ani – dacă nu mă înșel – și care evident că atunci răspundea posibilităților momentului – transportați-vă cu memoria acum 28 de ani și veți vedea că nu erau elemente suficiente pentru constituirea unei companii dramatice așa cum înțelegem noi astăzi mai este, zic, că această lege este o monstruoșitate.

Ea organizează Compania Dramatică în chipul următor: artiștii au toate obligațiile, dar în schimb lor nu li se garantează nici un drept. Evident, d-nii mei, că în acest chip o propășire a artei dramatice în țara noastră este imposibilă, sau, când se constată, ea nu se datorește decât mărinimiei și generozității artiștilor care au acceptat jugul ce li s-a impus. (*Aplauze prelungite*)

Să vă ilustrez demonstrația. Legea zice că artiștii care doresc să intre în Compania Dramatică trebuie să justifice mai întâi că au un fel de noviciat făcut, noviciat de o extremă greutate, că au creat roluri, precum și că au jucat pe scenele autorizate etc., etc. Când, în sfârșit, intră în Compania Dramatică, artiștii iscălesc un contract prin care ei declară că vor primi orice rol din genul lor și că vor juca oricând și oriunde.

Dar, sunt siliți artiștii să joace oricând și oriunde; sunt siliți să accepte repetiții chiar și noaptea după terminarea spectacolului; sunt siliți să se ducă în provincie și oriunde îi mai trimite direcțiunea, neavând dreptul să reclame decât cheltuielile de drum, dacă nu se va fi îngrijit direcțiunea de transportarea lor; sunt siliți să țină la dispoziția direcțiunii rolurile lor,

patițiunea lor, costumele lor, adică tot ceea ce constituie bagajul artistic. Artistul nu are nici măcar foloșința exclusivă a acestui capital de muncă al lui!

Și când artistul este supus la această obligație, fără altă limită decât bunul plac al direcțiunii, tot direcțiunea este instituită judecătoare în caz de conflict.

Artistul este supus cenzurii direcțiunii până în așa grad că, conform art. 21, în caz când un societar este presupus că prin îndărătnicie sau neglijență aduce vătămare intereselor societății, direcțiunea singură îl poate exclude pe vecie. Dacă mai aflați că un societar abia la vârsta de 60 de ani, iar o societară la vârsta de 55 de ani, au drept la pensie, vă dați seama de acea monstruoșitate că un artist poate la 55-56 de ani, pentru o înviniure de neglijență sau pentru a presupunere că a adus o oarecare jignire intereselor societății, să fie exclus și să piardă dreptul al pensie?

Vedeți bine ce s-a petrecut în cazul de față.

Nu eu voi justifica pe artistul Liciu. Dacă aș fi avut plăcerea să-l cunosc și dacă mi-ar fi făcut onoarea să mă consulte, i-aș fi dat povață să scoată câțiva termeni prea drastici din scrisoarea de protest pe care a scris-o.

Însă luați pe om așa cum a fost.

Dl. Pascal Toncescu: Vă mărturisesc că mi-a afirmat mie că nu a vroit să adreseze insulte d-lui director.

Dl Al. Marghiloman: El are pentru justificarea lui reflexul unei inimi generoase. Vedeți că pentru această scrisoare, care n-are nimic de văzut cu serviciul artistului, acesta a fost eliminat, pierzându-și existența, pierzându-și dreptul la pensie!

D-lor, o fi un om tânăr, poate ca să-și facă o altă carieră. Dar, dacă se întâmplă lucrul acesta cu artistul Niculescu, un om de 50 de ani trecuți, cu nevastă și cu copii? Vă închipuiți ce sclavaj e pe greabănul unui asemenea artist?

Printr-o amenințare a Direcțiunii, poate fi mort, șters dintre cei care au dreptul de a trăi. Ce vroiți să facă acest artist? Să alerge la teatrele din județe?

Care din noi nu am asistat, în județe, la lamentabila producere a trupelor vagaboande, fără de recuzită, fără de costume, fără de nimic?

Aceasta este o prostituție a artei, iar nu o înălțare a artei. (*Aplauze*)

La viață de felul acesta nu se poate reduce un om ca Nottara, ca Liciu, ca alți artiști – eu nu fac distincție – care au adus artei tributul lor de muncă ca societari sau ca profesori. Uitam să spun că prin obligațiile reglementare, artiștii Societății Dramatice sunt obligați să fie profesori fără retribuție la Conservator.

Acesta a fost cazul lui Nottara.

Când ai luat 30 de ani de viață intelectuală a unui om, poate să consimtă cineva să-l vadă pribegind prin provincie? (*Aplauze*)

D-lor, nu învinovățesc pe directorul actual pentru că a abuzat de un text al legii; dar voi sublinia o datorie ce are dl. ministru, dacă vrea să facă ceva pentru înălțarea artei dramatice; nu cred că are nevoie să demonstreze lucrul acesta, că arta dramatică contribuie foarte mult la cultura unei țări. Dacă vrea să facă ceva dl. ministru trebuie cu o zi mai înainte să vină cu reforma acestei legi și să ne prezinte una care dând artiștilor siguranța vieții lor, prin urmare demnitatea vieții lor artistice, să dea evident și direcțiunii armele necesare pentru a menține disciplina și pentru a avea direcțiunea artistică a scenei.

Atunci va dispărea și capriciul din partea artiștilor, va dispărea și arbitrarul din partea direcțiunii. (*Aplauze*)

Acum să venim la incidentul de persoane, care a provocat această discuție. Aș uni, pur și simplu, glasul meu cu glasul onorabililor mei colegi din majoritate, care au vorbit înaintea mea, dacă n-aș avea ceva de adăugat.

Să nu se uite că artistul, în toate țările, nu numai la noi, este o ființă eminentă de simțibilitate. Trăind viața factică a rolurilor pe care și le însușesc, căutând să provoace astăzi plânsul, mâine râsul, artiștii au o sensibilitate nervoasă, care – cei mai buni literați și-au permis această metaforă – îi aseamănă cu niște copii mari – însă copii generoși, copii susceptibili de toate aventurile bune; nu este artist căruia să i se fi cerut colaborarea pentru o operă de binefacere și care să o fi refuzat. (*Aplauze*)

Și spre onoarea Companiei Dramatice Române, vă spun că, nu numai lucrul acesta se petrece pe o înaltă scară, dar că în bugetul ei se găsește o sumă de ajutorare, pe care societarii le dau în sarcina, în detrimentul câștigurilor lor și cu totul în afară de lege, dar numai pentru că au găsit că artistul trebuie să vină în ajutorul altui artist mai nenorocit decât el. Încât, credeți-mă, persoanele de o sensibilitate ca aceasta socotesc că le trebuie multă îngăduință. Și aș recomanda actualului director al scenei românești – care din alte puncte de vedere, este cât se poate de bine armat ca să poată da satisfacție cerințelor artistice ale publicului – i-aș cere să ia puțin din răbdarea, din monșuetudinea¹, din blândețea unui predecesor al lui, al cărui nume ne este scump la toți. Dl. Grigore Cantacuzino. Să mlădie din când în când ferula², de di-

¹ Monșuetudinea – blândețea. A se vedea: Marghiloman Alexandru. *Discursuri parlamentare 1895–1920*, vol. I, 1895–1911. Ediție inedită și postfață de Stelian Neagoe. București: Editura Machiavelli, 2014, p. 351.

² Ferula – simbol al unei înalte demnități. A se vedea:

rector și să-și aducă aminte că o mână părintească știe să îndrepte mai lesne decât o mână de fier.

Și același apel, rog pe dl. ministru al Instrucțiunii Publice, să-l trimită cui de drept, și la nevoie să interpună autoritatea sa de ministru, pentru ca, cu blândețe, conflictul care s-a ivit să se termine prin o satisfacere dată corpului artiștilor, care constituie Compania Dramatică din București, știindu-se de toți că în această satisfacție nimeni nu va vedea o înfrângere a autorității directoriale. (*Aplauze prelungite*) [3, p. 351].

Ședința Adunării Deputaților din 20 iunie 1918

Mare discurs rostit de premierul Alexandru Marghiloman la încheierea dezbaterilor asupra Adresei de Răspuns la Mesajul Regal de Deschidere a Parlamentului

Dl. Al Marghiloman, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Interne:

Domnule președinte, domnilor deputați. Sunteți chemați să luați hotărâri grave, de cea mai mare importanță pentru viitorul țării. Înainte de a începe acțiunea dvs. decisivă, era bine ca, printr-o dezbatere largă, să se clarifice toate mințile. Astăzi lumina e făcută și nu cred că poate afirma cineva că nu există în sânul Parlamentului o majoritate covârșitoare pentru a vota Tratatul de Pace și o quasi-unanimitate hotărâtă să stabilească responsabilitățile și să urmărească sancțiunile. (*Aplauze*)

[...] Vi s-a spus, domnii mei, care este partea noastră de acțiune la redobândirea Basarabiei. De Basarabia pot vorbi toți în țara românească. Sunt însă două grupări, care nu trebuie să se atingă de această taină sfântă: este Partidul Liberal și gruparea care urmează pe dl. general Averescu.

Partidul Liberal. Într-o cuvântare la Senat, în mijlocul fierbințelii de pe timpuri, am avut curajul să afirm că este un păcat pentru România să fie cu privirile mereu ațintite spre Apus și nicidecum spre Răsărit și adăugam că, dacă glasul înăbușit spre Răsărit nu mai pătrunde până la noi, este, nu mai puțin, tot un glas de durere și suferințe.

Când vorbeam așa de străveziu, că este datoria românilor să nu uite Basarabia numai în hipnoza Transilvaniei, se răspundea de pe banca ministerială: „nu cumva te-ai aventurat prea mult?” Iar când, câteva luni în urmă, în conversație cu ministrul ademenitor al unui mare Imperiu, mi se punea înainte avantajele, că un ideal românesc nu se poate împlini decât printr-o victorie a Rusiei, am redeschis chesti-

Marghiloman Alexandru. *Discursuri parlamentare* 1895–1920, vol. I, 1895–1911. Ediție inedită și postfață de Stelian Neagoe. București: Editura Machiavelli, 2014, p. 351.

unea Basarabiei, mi-a spus cu un zâmbet de condescendență: „Basarabia? A! Basarabia aceea este înmormântată; pe dânsa acum, în timpurile din urmă, s-a pecetluit piatra cavoului mortuar”.

Cine pecetluisese piatra aceea? Rușii? Nu, ci Guvernul român, Guvernul liberal: de 106 ani, Basarabia era a lor.

Guvernul român, care prin alianța cu rușii, renunțase la Basarabia; Guvernul liberal, liberalii, să nu mai vorbească de Basarabia, să se pocăiască. (*Aplauze furtunoase prelungite*)

Ziceam că nici gruparea dvs., d-le general Averescu, nu este mai îndreptățită să se amestece în chestiunea Basarabiei, căci și dvs. ați fost aduși să vorbiți despre Basarabia cu plenipotențiarul Puterilor Străine, dar ați zis: depărtați de la buzele mele acest caliciu de otravă; Basarabia este cultură de bolșevism, cu care nimeni nu vrea să otrăvească corpul sănătos al României.

Și atunci, lăsați-ne pe noi, noi am înfăptuit cu gândul, cu graiul, cu fapta, cu diplomația, noi să vorbim despre Basarabia. Și, în colaborarea care a fost între bravii basarabeni și reprezentanții Puterii României, a fost o așa comunitate de idei, încât ea n-are nevoie să fie astăzi sprijinită nici de unii nici de alții. (*Aplauze furtunoase, prelungite*)

Și atunci vin înaintea tuturor și întreb: Când un Guvern încheie o pace dureroasă, dar poate în același timp să arate țării: „uite, eu am scăpat munții; uite ce am adus de la Răsărit”, care din dvs. poate spune că a lipsit de la datoria lui? (*Aplauze prelungite*)

Am făcut tot ce se putea face și dl. general Averescu nu poate să aibă măgulirea să spună că și d-sa ar fi făcut tot atât, căci d-sa reprezenta idea că Pacea care se încheie nu era o pace definitivă și fără o pace sinceră nu se ajungea la aceste rezultate.

Am terminat cu apărarea singurului act care merită să fie discutat încă de dvs. Ni se zice acum de deputați cu amintiri shakespeareane: „V-ați îndeplinit datoria, duceți-vă; alții să vină”.

Dl. A. C. Cuza: Aceasta este părerea mea.

Dl. Al Marghiloman: V-am făcut omagiul unei amintiri literare.

Nu! D-lor, nu ne ducem, pentru că nu am îndeplinit decât sfertul operei noastre, ne rămâne acum, domnii mei, să reclădim țara, pentru că suntem singurii care o putem reclădi. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*)

[...] Crede cineva că am luat puterea numai pentru a semna Pacea? O pace în care știam că din condeiul care o va iscăli nu va ieși cerneală, ci lacrimi de sânge? (*Mari aplauze*)

Și credeți că am făcut apel la singurul partid care mai rămăsese în picioare în țară, și că am chemat tot tineretul acesta numai pentru opera aceasta? O Pace care răstoarnă calculele oamenilor politici, care face să zboare iluziile multor visători de bună credință; o Pace care dă ceva din țara ta – credeți că ea nu micșorează puterea oamenilor politici și partidele care o înfăptuiesc?

Credeți dvs. că am chemat pe toți aceștia numai ca să iscălească Pacea, fără să fiu hotărât să le dau cel puțin compensația de a reclădi această țară și de a înfăptui reformele care sunt scrise? (*Înflăcărate aplauze, strigăte repetate de „Bravo!” Adunarea aplaudă în picioare*)

Acei, domnii mei, care nu cred în angajamentele oamenilor politici ar trebui cel puțin să aibă încredere în instinctul lor de conservare. N-am chemat partidul ca să se mistuiască prin nesocotința mea cum s-a mistuit Partidul Liberal prin incapacitatea și vanitatea bolnavă a conducătorilor lui. (*Aplauze prelungite*)

Reformele se vor face. Avem în noi dorința, avem în noi energia; socotesc că majoritatea ne vor da puterea și peste majoritate ne vor da concursul toți oamenii de bine din această țară, care simt că nu este alt mijloc de a-i îmbunătăți soarta în momentul de față. (*Aplauze prelungite și îndelung repetate*) [4, p. 905].

Bibliografie:

1. Revista *România Militară*, 1897, vol. 1.
2. Marghiloman Alexandru. *Discursuri parlamentare 1895–1920*, vol. I, 1895–1911. Ediție inedită și postfață de Stelian Neagoe, București: Editura Machiavelli, 2014.
3. *Monitorul Oficial*, nr. 21 din 1 februarie 1906, pp. 300-302, pp. 310-311. Apud Marghiloman Alexandru. *Discursuri parlamentare 1895–1920*, vol. I, 1895–1911. Ediție inedită și postfață de Stelian Neagoe. București: Editura Machiavelli, 2014.
4. *Steagul*, nr. 57 din 4 iulie 1918, pp. 1-3. Apud Marghiloman Alexandru. *Discursuri parlamentare 1895–1920*, vol. II. Ediție inedită și postfață de Stelian Neagoe. București: Editura Machiavelli, 2014.